

СХВАЛЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
29.04.2004 № 191

Методичні рекомендації щодо взаємодії між інспекторами
з банківського нагляду Національного банку України
та зовнішніми аудиторами банків

1. Загальні положення

1.1. Метою Методичних рекомендацій щодо взаємодії між інспекторами з банківського нагляду Національного банку України та зовнішніми аудиторами банків (далі – Методичні рекомендації) є забезпечення створення умов належної взаємодії між інспекторами з банківського нагляду Національного банку України (далі – інспектори) і зовнішніми аудиторами (аудиторськими фірмами) банків (далі – аудитори) під час здійснення ними відповідно інспекційних перевірок діяльності банків та проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності банків (далі – фінансова звітність).

1.2. Ці Методичні рекомендації визначають також роль аудиторів у процесі банківського нагляду, значення їх висновків (звітів) та інформації, які використовуються органом банківського нагляду Національного банку України (далі – орган нагляду) під час здійснення банківського нагляду.

1.3. Підтверджена аудитором фінансова звітність банку забезпечує здійснення аналізу й оцінки його діяльності та містить значний обсяг інформації для інвесторів, яка використовується ними під час прийняття відповідних рішень; вкладники також зацікавлені в отриманні фінансової звітності, підтвердженої аудитором, яка надає правдиве, чітке розуміння наявних активів банку, його доходів і фінансового становища.

1.4. Принципи використання належної співпраці між аудиторами і інспекторами, що викладені в цих Методичних рекомендаціях, мають забезпечити поліпшення наглядового процесу за банками, який здійснює орган нагляду.

Ці принципи поступово впроваджуються в національну банківську систему під час проведення інспекційних перевірок банків органом нагляду.

Ці Методичні рекомендації мають забезпечити виконання директив для наглядових органів, що містяться в Основних принципах ефективного банківського нагляду Базельського комітету від 01.09.97 і Положенні Базельського комітету з питань банківського нагляду „Відносини між органами банківського нагляду та зовнішніми аудиторів банків” від 01.01.2002, та для аудиторів відповідно до Положення з міжнародної практики аудиту 1004 „Взаємовідносини інспекторів з банківського нагляду і зовнішніх аудиторів” Стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів (із змінами), прийнятих 18.04.2003 Аудиторською палатою України як Національні стандарти аудиту (далі – Стандарти аудиту).

Порядок проведення аудиторської перевірки фінансової звітності та подання її результатів, а також повноваження аудиторів визначені у відповідних законодавчих актах України.

1.5. Запровадження цих Методичних рекомендацій не накладає додаткових обов’язків на аудиторів і не створює додаткових видатків для банків (крім тих перевірок, що можуть здійснюватися аудитором відповідно до статті 71 Закону України „Про банки і банківську діяльність”). Від аудиторів не вимагається складання окремої звітності для органу нагляду чи проведення перевірки виконання банком його зауважень.

Наведені в Методичних рекомендаціях приклади з міжнародної практики спрямовані на поліпшення співпраці між аудитором, внутрішніми аудитором банків і інспекторами, підвищуючи ефективність їх роботи.

1.6. Ці Методичні рекомендації включають розгляд таких питань:

відповідальність керівників банку за залучення для проведення аудиту фінансової звітності банку аудиторів, які володіють професійними знаннями і навичками і не мають конфлікту інтересів;

доступ аудитора до звітів про інспекційні перевірки;

доступ інспекторів до документації аудитора, пов’язаної з перевіркою фінансової звітності;

прямий обмін інформацією між інспекторами, аудитором і службою внутрішнього аудиту банку шляхом участі цих сторін у спільних зустрічах; аудиторська перевірка фінансової звітності консолідованої групи.

2. Відповідальність керівників та управлінського персоналу банку за забезпечення якісного проведення аудиторської перевірки

2.1. Основну відповідальність за поточну діяльність банку і її результати несе правління (рада директорів) банку та призначений ним управлінський персонал.

Вони мають забезпечувати:

а) наявність досвіду роботи та бездоганну ділову репутацію тих працівників, які виконують поставлені перед банком завдання, особливо тих, які обіймають ключові посади;

б) створення та дотримання відповідних стратегії, практики та процедур банку, пов'язаних із різними видами його діяльності, у тому числі з:

високими етичними та професійними стандартами діяльності;

системами, що точно виявляють та оцінюють усі суттєві ризики, а також здійснюють поточний контроль та управління цими ризиками;

відповідними заходами внутрішнього контролю, організаційними структурами та обліковими процедурами;

оцінкою якості активів та їх відповідного визнання й оцінки;

правилами „знай свого клієнта” для запобігання використанню банку з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;

затвердженням форм контролю щодо дотримання показників діяльності та вимог нормативів;

перевіркою відповідності та оцінкою ефективності заходів внутрішнього контролю за допомогою служби внутрішнього аудиту;

в) створення відповідних управлінських інформаційних систем;

г) відповідну політику та процедури управління ризиками;

г) дотримання законодавчих та нормативно-правових актів, включаючи ті, що стосуються платоспроможності та ліквідності;

д) адекватний захист не лише акціонерів (учасників) банку, а й вкладників та інших кредиторів.

2.2. Управлінський персонал банку несе відповідальність за складання фінансової звітності згідно з відповідними концептуальними основами фінансової звітності та за встановлення відповідних процедур бухгалтерського обліку, що забезпечують його ведення, а також документації, потрібної для якісного проведення аудитором перевірки.

Важливим елементом у цій перевірці є запрошення керівниками банку аудитора. Існування системи нагляду за діяльністю банків, у тому числі інспекційні перевірки банків, та проведення аудитором перевірки фінансової звітності банку не зменшує відповідальності правління (ради директорів) банку за забезпечення складання фінансової звітності і правильне ведення бухгалтерського обліку та отримання інформації, що є основою для її складання.

2.3. Відповідальність керівників банку, які залучають аудитора, полягає і в забезпеченні того, щоб:

досвід і знання аудитора дозволили йому зробити правильну оцінку достовірності представлення у фінансовій звітності всіх банківських операцій;

аудитор мав повний та безперешкодний доступ до всієї необхідної інформації, що може суттєво вплинути на фінансову звітність, а також на думку аудитора.

Управлінський персонал банку несе відповідальність за надання аудиторам та інспекторам всієї потрібної інформації, яку вони мають право отримувати відповідно до законодавства України.

2.4. До повноважень інспекторів, також може належати ініціювання визнання органом нагляду результатів проведення аудиторської перевірки банку аудитором, який не виконує умову щодо надання неупередженого та незалежного аудиторського висновку, такими, що не відповідають Стандартам аудиту.

У судженнях про незалежність аудиторів інспектори повинні враховувати різні особливості та вимоги, що передбачені законодавством і нормативно-правовими актами Національного банку України з питань регулювання аудиторської діяльності, зокрема щодо оцінки умов, за яких аудитор використовує фінансові послуги банку, фінансову звітність якого він перевіряє, а також проміжок часу, протягом якого аудитор співпрацює з банком.

2.5. Часті зміни аудитора можуть зумовити негативні наслідки, оскільки за час своєї тривалої роботи з банком аудитор здобуває достатні знання про банк, аудиторську перевірку якого він проводить, і це дозволяє йому робити більш плідний аналіз активів і фінансового стану банку.

Якщо банк часто змінює аудитора, то інспектор повинен встановити причини таких змін, усвідомлюючи, що ці причини не завжди мають бути негативними.

Водночас використання банком послуг одного постійного аудитора протягом тривалого проміжку часу може призвести до порушення його об'єктивності і таким чином, поставити під загрозу його незалежність.

Якщо банк вирішує питання про укладення довгострокового договору на проведення аудиторської перевірки, а також якщо таку перевірку протягом тривалого часу проводить один і той самий аудитор, то банк повинен намагатись забезпечити, а інспектор може перевірити дотримання аудитором принципів професійної незалежності, що викладені в Стандартах аудиту.

2.6. Якщо інспектор має достовірну інформацію про те, що аудитор, який має проводити аудиторську перевірку фінансової звітності банку, не дотримується Стандартів аудиту, зокрема в частині його незалежності, то за ініціативою інспектора орган нагляду за наявності обґрунтованих підстав може рекомендувати банку розглянути питання щодо заміни такого аудитора.

3. Доступ аудиторів до звітів про інспекційну перевірку

3.1. Орган нагляду та інспектор зацікавлені в забезпеченні того, щоб уся аудиторська робота здійснювалася аудиторами, які:

мають відповідний сертифікат (кваліфікаційну придатність) та бездоганну ділову репутацію;
мають відповідний професійний досвід та компетентність;
дотримуються програми забезпечення якості;
є незалежними фактично та за зовнішніми ознаками від банку, що перевіряється;
дотримуються Стандартів аудиту.

3.2. У багатьох сферах професійної діяльності інтереси інспектора та аудитора збігаються, хоча об'єкти їх уваги можуть бути різними.

Інспектор насамперед зацікавлений у підтриманні безпеки всієї банківської системи і в забезпеченні стабільності і безпеки окремих банків з метою захисту їх вкладників та кредиторів.

Таким чином, на підставі фінансової звітності, яку складає банк, інспектори оцінюють економічний і фінансовий стан банку на певну дату і на майбутнє, а також розмір ризику, на який наражається банк.

3.3. Аудитора насамперед цікавить питання про порядок складання фінансової звітності банку та чи відображає вона дійсний фінансовий стан банку і результати здійснюваних ним операцій.

Також одним з питань, яке розглядає аудитор, є питання обґрунтованості прогнозу правління (ради директорів) банку щодо його майбутнього фінансового стану з урахуванням усієї наявної інформації про подальшу діяльність банку (в основному береться період не менше 12 місяців із дня підготовки фінансової звітності).

3.4. Інспектори зацікавлені у функціонуванні надійної системи внутрішнього контролю як основи для безпечного і компетентного управління діяльністю банку та надають велике значення наявності у банків дієвих заходів внутрішнього контролю, достатніх для характеру, обсягу та напряму банківської діяльності.

Аудитори, як правило, займаються оцінкою системи внутрішнього контролю банку з метою визначення ступеня довіри, яку вони можуть надати цій системі та покладатися на неї під час планування і проведення аудиторської перевірки фінансової звітності.

3.5. Інспектори зацікавлені в застосуванні в банках належних (відповідних) облікових процедур, як передумови для одержання достовірної інформації, що необхідна їм для вимірювання ризиків і контролю за ними.

Аудитори, в свою чергу, перевіряють ці процедури обліку для того, щоб впевнитись у правильності ведення банком бухгалтерського обліку та наявності в банку інформації, що становить основу для складання фінансової звітності, та тим самим надати можливість аудиторам висловити свою думку про цю звітність.

3.6. Інформація, що надається аудитором правлінню (раді директорів) банку, може бути цінною для інспектора щодо розуміння різних аспектів діяльності банку.

У свою чергу, інформація від інспекторів може бути корисною для аудиторів. Результати проведеної інспектором перевірки, що включає оцінку діяльності банку і висновки проведеної перевірки, повідомляються в звіті про інспекційну перевірку. Отримання такого звіту може бути корисним для аудитора, оскільки в ньому міститься оцінка важливих сфер діяльності банку. Така інформація може допомогти аудитору впевнитись у тому, що фінансова звітність, перевірка якої проводиться, не містить суттєво неправильних даних.

До обміну інформацією можна віднести співпрацю між аудитором і інспектором, яка в певній мірі може дозволити уникнути дублювання роботи і посприяти більш ефективному використанню ресурсів обох сторін.

3.7. Таким чином, правління (рада директорів) банку може надати аудиторам, що проводять аудит фінансової звітності банку, звіти інспекційних перевірок, проведених органом нагляду протягом звітного періоду, а у разі доцільності – минулих періодів.

4. Доступ інспекторів до документації аудитора, пов'язаної з перевіркою фінансової звітності банку

4.1. Відповідно до чинного законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України банк подає до Національного банку України фінансову звітність банку разом з висновком (звітом) аудитора.

4.2. Важливим фактом співпраці аудитора з інспекторами може бути подання аудитором після закінчення аудиторської перевірки фінансової звітності банку або перевірки з певних питань, яка проводиться відповідно до статті 71 Закону України „Про банки і банківську діяльність”, розширеного аудиторського висновку.

Отриманий органом нагляду від аудитора після проведення такої перевірки аудиторський висновок має містити інформацію про:

достатність резервів та капіталу банку, адекватність бухгалтерського обліку та систем внутрішнього контролю і управління ризиками банку, а також фінансовий стан банку;

будь-який факт чи рішення банку, наслідком яких є:

суттєве порушення вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України;

негативний вплив на здатність банку продовжувати безперервно свою діяльність;

іншу інформацію, яка може бути використана органом нагляду та інспектором для банківського нагляду.

4.3. Відповідно до чинного законодавства України правління (рада директорів) банку має забезпечити оприлюднення фінансової звітності банку разом із висновком аудитора. Право мати доступ до цього висновку поширюється не тільки на акціонерів (учасників) банку, а й на інших користувачів (інвесторів, вкладників і кредиторів), для яких така фінансова звітність є основним джерелом інформації для здійснення аналізу й оцінки банківської діяльності, що потрібні їм для прийняття зважених економічних рішень. Висновок аудитора дає змогу впевнитись у достовірності фінансової звітності і повинен розглядатись як підтвердження можливості банку продовжувати свою діяльність протягом наступного року.

4.4. Крім розширеного висновку аудитора, до документів, що можуть надати інспектору інформацію про діяльність банку, належать робочі документи аудитора, які містять записи про планування аудиторської перевірки, характер, час та обсяг виконаних аудиторських процедур, їх результати, а також висновки, висловлені на підставі отриманих аудиторських доказів, на будь-яких носіях інформації.

Усі ці документи є цінним джерелом інформації для інспекторів щодо економічного та фінансового стану банку, а також щодо безпеки вкладів, залучених банком.

4.5. З метою проведення банківського нагляду інспектор за домовленістю із правлінням (радою директорів) банку та аудиторами може отримувати зазначені у пункті 4.4 цих Методичних рекомендацій документи, що підготовлені аудиторами, а також інші аудиторські висновки, звіти, що отримані банком під час окремих аудиторських (тематичних) чи проміжних перевірок і мають велике значення для оцінки ризиків банку і оцінки того, як правління (рада директорів) банку здійснює управління цими ризиками.

5. Обмін інформацією між інспекторами та аудиторами під час спільних зустрічей

5.1. Інспектори зацікавлені в забезпеченні і проведенні аудиторської перевірки банку згідно із встановленими Стандартами аудиту. Крім того, відсутність конфлікту інтересів аудитора, який виконує аудиторську перевірку фінансової звітності банку, особливо якщо цей аудитор надає банку певні види супутніх до аудиту послуг, має важливе значення для інспекторів. Отже, інспектори мають прагнути підтримувати тісний контакт з такими аудиторами для вирішення спільних питань.

5.2. Саме тому потрібно щоб інспектор, використовуючи в процесі своєї роботи перевірену аудитором фінансову звітність банку, звертав увагу на такі чинники:

головним призначенням аудиторської перевірки банку відповідно до Стандартів аудиту є надання всім користувачам фінансової звітності

впевненості в тому, що ця фінансова звітність не містить суттєвих викривлень;

облікова політика, що використовується банком під час складання фінансової звітності, дозволяє банку вибирати різні способи її застосування в межах концептуальної основи фінансової звітності банку;

фінансова звітність банку може містити інформацію, основу на поглядах і попередніх оцінках, які зроблені управлінським персоналом банку та перевірені аудитором;

на фінансовий стан банку можуть вплинути події, що відбуваються після складання фінансової звітності та її аудиторської перевірки;

урахування відмінностей в цілях, для яких система внутрішнього контролю банку оцінюється й перевіряється інспектором та аудитором; інспектор не може припускати, що оцінка аудитором системи внутрішнього контролю з метою аудиторської перевірки обов'язково має відповідати тим цілям, для яких інспектору потрібна така оцінка;

заходи контролю та облікова політика, якими користується під час проведення аудиторської перевірки аудитор, можуть відрізнятися від тих, які використовує банк під час підготовки інформації та фінансової звітності, що перевіряється інспектором.

5.3. Аналогічно аудитори можуть одержати важливе уявлення про діяльність банку з інформації від інспектора. Після проведення інспекційної перевірки банку або бесіди з управлінським персоналом банку висновки, що зроблені на підставі інспектування або бесіди, як правило, повідомляються банку. Така інформація може бути корисною для аудиторів, оскільки вона надає незалежну оцінку з таких важливих питань, як, наприклад, достатність резервів на покриття збитків від позик і привертає увагу до інших конкретних питань, що цікавлять інспектора.

5.4. Під час спілкування з управлінським персоналом банку інспектори та аудитори мають усвідомлювати перевагу цих зустрічей для обох сторін, яку можна отримати в результаті обізнаності в питаннях, що обговорювалися під час таких зустрічей. Отже, інспектору доцільно фіксувати результати спілкувань такого характеру письмово, щоб вони стали частиною матеріалів про банк, до яких аудитор може мати доступ.

5.5. З метою налагодження співпраці та допомоги інспектору у виконанні його функцій аудитор під час будь-якої аудиторської перевірки може заохочувати управлінський персонал чи вище керівництво банку своєчасно повідомляти аудитора про факти, які можуть бути актуальними для інспектора і потребують вжиття невідкладних заходів, а саме:

інформацію, що може свідчити про невиконання однієї з вимог отриманої банківської ліцензії, письмового дозволу або ліцензії на виконання окремих операцій;

суттєвий конфлікт в органах управління банку, які приймають відповідні рішення, чи несподіваний від'їзд або призначення одного з керівників банку, що обіймає відповідальну посаду;

інформацію, що може свідчити про значне порушення законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України або статуту, установчих документів банку;

намір керівника служби внутрішнього аудиту банку відмовитися від своєї посади чи звільнення його з посади;

суттєві зміни виду діяльності банку, які можуть призвести до негативних змін рівня ризиків у діяльності банку та можливого його збільшення;

усі трансакції між банком і учасниками консолідованої групи, які мали вплив на ризики, що притаманні банку.

5.6. Інспектори, внутрішні аудитори банку та аудитори мають також співпрацювати для сприяння оптимізації процесу нагляду. Ця співпраця надає кожній із сторін можливість зосередитися на власній відповідальності і може здійснюватись на основі періодичних зустрічей інспектора, внутрішнього аудитора банку та аудитора, а також окремих запитів інспектора до аудитора щодо аудиторської перевірки за умови отримання на це дозволу керівників банку.

5.7. У деяких випадках ці запити можуть бути предметом окремого завдання. У такій ситуації інспектор повинен усвідомлювати для себе таке:

основну відповідальність за надання повної й точної інформації інспектору несе управлінський персонал банку. Функції аудитора полягають у поданні висновку щодо цієї інформації або про застосування ним конкретних процедур під час її перевірки. Сам аудитор не бере на себе відповідальності щодо нагляду, але за допомогою такого висновку надає інспектору можливість сформулювати власну думку про достовірність такої інформації;

весь обмін інформацією між інспекторами та аудиторами зазвичай має проходити за участю банку (крім виняткових випадків). Тобто інспектор звертається до банку з проханням надати інформацію, яка йому потрібна від аудитора, і така інформація може передаватися інспектору за участю банку. У цьому разі будь-які зустрічі між аудитором та інспектором, на яких аудитор отримує схвалення банку на передавання інспектору копій повідомлень (листів) управлінському персоналу банку, інших звітів (висновків) та документів, мають проходити за участю представників банку;

вимоги інспектора щодо необхідності отримання інформації мають бути конкретними та чітко визначеними. Тобто інспектору необхідно керуватись вимогами нормативно-правових актів Національного банку України, згідно з якими слід оцінювати результати діяльності банку, для того щоб аудитор міг скласти висновок про те, чи їх досягнуто. Якщо, наприклад, потрібна інформація про якість кредитних активів, то інспектор має використовувати встановлені критерії для класифікації кредитів за категорією ризику;

аналогічно, наскільки це можливо, між інспектором та аудитором повинна бути досягнута згода стосовно поняття суттєвості інформації;

завдання, що виконуються аудитором на вимогу органу нагляду, мають належати до компетентності аудитора як з технічної, так і з практичної точки зору. Аудитор, наприклад, може оцінити розмір ризику банку на окремого позичальника або країни. Однак без чітких і конкретних рекомендацій він не в змозі оцінити чи є будь-які конкретні ризики надмірними. Крім того, аудиторська перевірка фінансової звітності проводиться через певний час, а не постійно. Тому немає підстав очікувати, що аудитор додатково до роботи, потрібної для проведення аудиторської перевірки фінансової звітності, проведе повне оцінювання системи внутрішнього контролю або здійснить моніторинг виконання банком усіх правил або вимог, що встановлені Національним банком України, без окремо проведеної аудиторської перевірки протягом іншого періоду часу;

завдання для аудитора, що виконується відповідно до рішення органу банківського нагляду Національного банку України, повинно мати раціональну основу. Це означає, що за винятком особливих обставин завдання має бути доповненням до звичайної аудиторської роботи і може бути виконане оперативніше, ніж інспектором, оскільки аудитор має спеціальну кваліфікацію.

5.8. Якщо аудитори та інспектори протягом тривалого часу підтримують тісні відносини, то між ними встановлюється взаємна довіра, що дає можливість одній стороні скористатися результатами роботи іншої сторони без зайвих застережень.

5.9. Якщо інспектори мають намір постійно використовувати результати роботи аудиторів, то їм слід обговорювати поточні питання щодо аудиторської перевірки фінансової звітності банку. Таке обговорювання може бути проведено за сприяння спостережної ради та участю правління (ради директорів) банку завдяки прямому обміну інформацією між інспектором, аудитором і внутрішнім аудитором банку шляхом участі цих трьох сторін у таких зустрічах, що проводяться:

- до початку проведення аудиторської перевірки банку;

- з метою обговорення даних, отриманих у результаті комплексної інспекційної перевірки банку;

- після затвердження компетентним органом банку результатів діяльності банку за звітний рік;

- за обставин, що мають велике значення для банку (наприклад, питання про злиття або об'єднання з іншим банком), або за інших обставин.

Ці зустрічі дають змогу обговорити найважливіші питання щодо інтересів органу нагляду та дають можливість представникам банку й аудиторам висловлювати свої точки зору щодо обговорюваних питань.

У цьому разі правління (рада директорів) банку має завчасно повідомляти аудитору та інспектору про місце і дату зустрічей.

5.10. Зустріч, яка проводиться до початку проведення аудиторської перевірки фінансової звітності банку, має на меті здійснити спільне обговорення питань щодо цієї перевірки, які для органу банківського нагляду представляють найбільший інтерес.

5.11. Зустріч, на якій обговорюються висновки комплексної інспекційної перевірки банку, проводиться з метою надання всебічної інформації про її результати правлінню (раді директорів) та спостережній раді банку, які несуть відповідальність за стабільність діяльності банку та його фінансову безпеку, і мають бути найбільш зацікавленими в незалежній оцінці того, чи є адекватними до ризиків, які притаманні банку, процеси управління, доходи і капітал банку.

Висновки інспекторів щодо фінансового, економічного стану банку і їх відповідність економічним нормативам можуть бути корисними під час реалізації повноважень аудиторів і внутрішніх аудиторів банку. Цим, власне кажучи, і пояснюється необхідність їх участі в цих зустрічах. Зокрема, ті сфери, у яких інспектори виявили недоліки та порушення, мають детально перевірятись службою внутрішнього аудиту банку.

Під час проведення аудиторської перевірки фінансової звітності банку аудитор може отримувати додаткову інформацію відповідно до того, як впроваджуються пропозиції та зауваження, зроблені інспекторами після проведення інспекційних перевірок.

5.12. Після проведеного інспекторами аналізу аудиторського висновку (звіту) аудитора та затвердження компетентним органом банку результатів діяльності банку за звітний рік на прохання органу нагляду банк може організувати зустріч з аудитором, який здійснював аудиторську перевірку фінансової звітності банку, та службою внутрішнього аудиту банку для обговорення найважливіших питань, що виникли під час проведення аудиту фінансової звітності і належать до компетенції органу нагляду.

5.13. Залежно від виду, розміру, фінансового стану та діяльності банку під час цієї зустрічі можуть обговорюватися:

- а) причини складання аудитором модифікованого висновку (умовно-позитивного, відмови від висловлення думки, висловлення негативної думки) щодо фінансової звітності банку;
- б) ризики та операційні сфери діяльності банку, які не можуть бути об'єктом перевірки (пояснення причин цього);
- в) виправлення (коригування), що були запропоновані аудитором;
- г) адекватність процедур внутрішнього контролю і управління ризиками;
- г) інформаційні технології банку і їх адекватність;
- д) операції, що підлягають фінансовому моніторингу;
- е) суттєві зміни залишків коштів за окремими статтями балансу;
- є) трансакції між банком і учасниками консолідованої групи, трансакції, що підлягають фінансовому моніторингу, чи трансакції, що здійснюються за умов (за цінами), що значно відрізняються від ринкових;

- ж) запровадження нових банківських продуктів чи напрямів діяльності, які суттєво змінили або можуть змінити рівень ризику банку;
- з) якість кредитного портфеля з особливою концентрацією уваги:
 - правильності класифікації активів;
 - спеціальним умовам;
 - відповідності нормативам великих кредитних ризиків;
 - кредитам інсайдерів;
 - правильності оцінки і складання звітів інвесторів у частині залучення коштів (активів), які надаються на умовах субординованого боргу;
 - перевірці якості активів, зокрема якості великих кредитів, та процедури застосування щодо цього аудиторської вибірки;
- и) позабалансові зобов'язання;
- і) валютні операції банку й оцінка ризику, зумовленого цими операціями;
- ї) оцінка стану ліквідності банку.

5.14. Додатково до вищезазначених питань, які впливають із аудиторської перевірки фінансової звітності банку і в основному обговорюються аудиторами та інспекторами, зазначені зустрічі дають представникам (керівникам) банку можливість висловити свої зауваження щодо проведеної аудиторської перевірки і її висновків, та особливо щодо будь-яких зауважень аудиторів, зафіксованих у їх висновках (звітах) чи листі управлінському персоналу банку.

5.15. Потреба в постійному проведенні цих зустрічей (вони мають відбуватися щороку після аудиторської перевірки фінансової звітності банку) та обговоренні питань, залежить не лише від виду, розміру, фінансового стану та діяльності банку, а й від досвіду та компетентності аудитора, який здійснював аудиторську перевірку фінансової звітності банку. Тому, після укладання договору на проведення аудиторської перевірки фінансової звітності правління (рада директорів) банку має повідомляти орган нагляду про аудитора, який здійснюватиме аудиторську перевірку фінансової звітності банку або іншу аудиторську перевірку в цьому банку, а також мету та дату початку аудиторської перевірки та її закінчення.

6. Відносини інспекторів з аудиторами, які перевіряють фінансову звітність учасників консолідованої групи

6.1. Діяльність учасників консолідованої групи викликає підвищений ризик. Інспектор має оцінити діяльність банку, що входить до такої групи, через обставини, за яких ці банки можуть наражатись на ризики, притаманні іншим учасникам цих груп, які здійснюють не лише банківську діяльність. Тому правильне управління такими ризиками вимагає

від банку наявності достатніх управлінських знань та досвіду в його персоналу.

З метою забезпечення захисту законних інтересів вкладників і кредиторів банк має підтримувати належний обмін інформацією між інспекторами та аудиторамі, що здійснюють аудиторську перевірку фінансової звітності банку та фінансової звітності учасників, що входять до цієї консолідованої групи.

6.2. Обмін інформацією між інспекторами та аудиторамі, що проводять аудиторську перевірку фінансової звітності учасників консолідованої групи, може відбуватися на тій самій основі та у такому самому порядку, що й під час аудиторської перевірки фінансової звітності банку, що не входить до консолідованої групи.

Крім того, обмін інформацією з аудиторамі, які здійснюють аудиторську перевірку фінансової звітності учасників консолідованої групи, що є об'єктами консолідованого нагляду з боку органу нагляду, якщо цього вимагають обставини, може ініціюватись інспектором.

6.3. Інспектор має простежити, щоб фінансова звітність учасників консолідованої групи була складена на ту саму дату, що й фінансова звітність банку, а також щоб аудиторську перевірку фінансової звітності таких учасників, за можливості, проводив один і той самий аудитор.

Це дає змогу забезпечити застосування однакових методів і принципів оцінки активів і пасивів усіх учасників консолідованої групи, а також гарантію того, що консолідована фінансова звітність банку була складена на основі достовірної індивідуальної фінансової звітності учасників консолідованої групи. Це особливо важливо щодо тих учасників консолідованої групи, які внаслідок масштабу або характеру здійснюваних ними операцій, можуть мати великі ризики для банків.

6.4. З метою оцінки ризику, що характерний для банку, який належить до консолідованої групи, інспектор має бути ознайомлений з комерційними (економічними) відносинами між банком та іншими учасниками консолідованої групи. Для цього мають розглядатися всі матеріальні трансакції між банком і учасниками консолідованої групи, трансакції, що підлягають фінансовому моніторингу, або здійснюються за умов (за цінами), які значно відрізняються від ринкових.

6.5. Якщо результати аудиторської перевірки фінансової консолідованої звітності банку не дають гарантії того, що комерційні (економічні) відносини, які здатні вплинути на ризик, якому піддається банк, що входить до консолідованої групи, ідентифіковано (мають прозору та визначену структуру) або за оцінкою інспектора є сумніви щодо достовірності такої звітності, то інспектор може ініціювати перед органом нагляду прийняти рішення рекомендувати банку, а також вищому органу управління

консолідованої групи, залучити іншого незалежного аудитора до проведення аудиторської перевірки його фінансової консолідованої звітності.

Директор
Генерального департаменту
банківського нагляду

В.В.Пушкарьов

Директор Департаменту методології
та планування банківського нагляду

С.В.Фабер

ПОГОДЖЕНО
Заступник Голови
Національного банку України

_____ О.В.Шлапак

“ ____ ” “ _____ ” 2004р.